

»Domači« sršeni – spregledani varuhi čebel

dr. Danilo Bevk (danilo.bevk@nib.si), Tadej Verbič, Nacionalni inštitut za biologijo

Sršeni pri večini čebelarjev, milo rečeno, niso najbolj priljubljeni, saj so na njihovem jedilnem listu med drugim tudi čebele. A skorajšnji prihod azijskega sršena je priložnost, da ponovno razmislimo o svojem odnosu do evropskega sršena.

Azijski sršen (*Vespa velutina*) je invazivna vrsta sršena, ki je pred dvema desetletjema prišel v Francijo, danes pa je razširjen že v precejšnjem delu zahodne Evrope. Že dolgo je v Italiji, lani je bil prvič opažen na Madžarskem, letos tudi v Avstriji. Njegov prihod v Slovenijo je samo vprašanje časa.

V primerjavi z evropskim sršenom (*Vespa crabro*) veliko intenzivneje lovi medonosne čebele, zato lahko v čebelarstvu povzroči precej škode. S strategijo lova, izpopolnjenega posebej za lov na čebele, panj lahko »obkoli« tudi po več deset sršenov, ki prežijo na čebele in se po uspešnem lovu vračajo. Na agresivno ropanje azijskega sršena medonosne čebele niso prilagojene in se pred napadi ne znajo braniti, zato so izgube lahko zelo

velike in lahko vodijo celo v propad družine. Čebele se ga dobesedno bojijo in ob patroljiranju več sršenov pred panjem prenehajo letati na pašo.

Lovi tudi divje opraševalce in druge žuželke, je pa ta vpliv precej manj raziskan. Raziskave na temnem zemeljskem čmrlju v Španiji so sicer pokazale, da azijski sršeni niso uspešni pri lovu čmrljev na vhodu gnezda. Ko ga sršen napade, se čmrlj spusti na tla. Sršen pri tem pade skupaj z njim in ga ob tem največkrat spusti, čmrlj pa lahko pobegne. Če sršen ne popusti, pa se čmrlj vrže na hrbet in se ubrani s piki. Kljub temu so ugotovili, da se čmrlje družine ob večjih gostotah azijskih sršenov slabše razvijajo.

Foto: Danilo Bevk

Pri sršenih hitro opazimo škodo, ki jo povzročajo, spregledamo pa njihovo vlogo pri uravnavanju števila žuželk.

Sršeni – naši prijatelji ali sovražniki?

Tako se je pred desetimi leti v svojem članku spraševal Franc Šivic. Vprašanje se je nanašalo na evropskega sršena. V njem je opisal izkušnjo ob obisku nemških čebelarjev, po kateri je spremenil svoj pogled na sršene. Ko je zbil enega od sršenov, mu je čebelar na uho prišepnil: »Pri nas v Nemčiji sršenov ne pobijamo, ker so koristni. Resda tu in tam ulovijo kako čebelo, vendar pospravijo veliko več različnega nadležnega mrčesa in drobnih škodljivcev. Nekateri nemški čebelarji jih celo gojijo.« Članek je vreden ponovnega branja.

Strategija lova evropskega sršena temelji na prestrežanju in lovu delavk, pri čemer sodeluje manjše število sršenov. Ker medonosna čebela in evropski sršen že dolgo sobivata, so čebele razvile tudi vedenjske obrambne mehanizme. Čebele se ob prisotnosti sršena v večjem številu zberejo pred vhodom v panj, in če se sršen preveč približa vhodu, ga čebele množično napadejo, sklatijo iz zraka in okrog njega ustvarijo živi oklep. Sršen tako lahko pogine zaradi kombinacije pregrevanja, čebeljega strupa in zadušitve. Evropski sršeni tako lahko znatno škodo naredijo le oslabelem družinam.

Vpliv našega sršena na čebele je torej zanemarljiv. Nekaj škode lahko včasih naredi v sadjarstvu, a še to le, če je sadje že poškodovano. Vse to bogato poplača z uravnavanjem števila žuželk, tudi tistih, ki v kmetijstvu ob prenamnožitvi povzročajo škodo. Kot velik plenilec je nepogrešljiv del zdravih ekosistemov. Ker je sršenov vedno manj, je v nekaterih državah že vrsto let zaščiten. V Nemčiji je za uničevanje sršenov zagrožena kazen do 50.000 EUR!

Prva obrambna linija

Žal pri nas nekateri sršena še vedno preganjajo. Nekateri že spomladi nastavljajo pasti, da se lovijo že matice. Če je to početje v preteklosti vsaj v teoriji imelo nekaj smisla (gledano zelo ozko čebelarsko), pa je v današnjih razmerah to celo za čebele medvedja usluga.

Že več let opozarjamo, da bo prihod azijskega sršena v Slovenijo odvisen tudi od tega, kako močne bodo populacije evropskega sršena. Manj bo naših sršenov, lažji bo prodor azijskega, saj bo imel manj konkurence. Italijanski čebelar Stefano Fenucci, ki je izkušnje z azijskim sršenom marca predstavil na sejmu ApiSlovenija, je na sestanku, ki je sledil predavanju, povedal, da evropski sršen azijskega celo fizično preganja.

Naš sršen bo torej prva obrambna linija pred prodorom azijskega, zato je skrajni čas, da mu priznamo vlogo, ki jo ima, in ga pustimo vsaj pri miru, če mu že ne želimo pomagati. Ob dovolj močnih populacijah domorodnega sršena bo prodor tujerodnega počasnejši in ga bo lažje obvladati.

Strah pred azijskim sršenom zato ne sme sprožiti brezglavega lovljenja sršenov, saj bo učinek ravno nasproten od želenega. Obramba zato ne sme temeljiti na neselektivnem lovljenju sršenov (in drugih žuželk), ampak na hitri zaznavi prisotnosti tujerodnega sršena, ki mu mora slediti iskanje gnezd. Pomembno je, da se uničijo, preden se izleže nova generacija sršenjih matic. ■

Viri:

- Baracchi, D., Cusseau, G., Pradella, D., Turillazzi, S. 2010. Defence reactions of *Apis mellifera ligustica* against attacks from the European hornet *Vespa crabro*. *Ethology Ecology & Evolution*, 22(3), 281–294.
- Cappa, F., Cini, A., Bortolotti, L., Poidatz, J., Cervo, R. 2021. Hornets and Honey Bees: A Coevolutionary Arms Race between Ancient Adaptations and New Invasive Threats. *Insects*, 12, 1037.
- Cini, A., Cappa, F., Petrocelli, I., Pepicciello, I., Bortolotti, L., Cervo, R. 2018. Competition between the native and the introduced hornets *Vespa crabro* and *Vespa velutina*: a comparison of potentially relevant life-history traits. *Ecological Entomology*, 43(3), 351–362.
- O'Shea-Wheller, T. A., Curtis, R. J., Kennedy, P. J. in sod. 2023. Quantifying the impact of an invasive hornet on *Bombus terrestris* colonies. *Communications Biology*, 6, 990.
- Pusceddu, M., Lezzeri, M., Cocco, A., Floris, I., Satta, A. 2022. Bio-Ethology of *Vespa crabro* in Sardinia (Italy), an Area of New Introduction. *Biology*, 11, 518.
- Šivic, F. 2014. Sršeni – naši prijatelji ali sovražniki? *Slovenski čebelar*, 116 (7-8): 247–248.